

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

מדע המדינה

הוראות

- א. משך הבחינה: שעתיים ורבע.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון	–	(ארבעה סעיפים $12\frac{1}{2}$)	–	50 נקודות
פרק שני	–	(חמש שאלות $10 \times$)	–	50 נקודות
סך הכול	–			100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לענות בתמצות ובבהירות.
(2) בתשובותיכם יש להשתמש במושגים שלמדתם.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (50 נקודות)

לפניכם השאלות 1-5, ובכל אחת מהן שני סעיפים. מכל השאלות ענו על ארבעה סעיפים סך הכול (לכל סעיף – $12\frac{1}{2}$ נקודות).

1. בעצרת לקראת הבחירות לנשיאות צרפת, ביקש נשיא צרפת עמנואל מקרון מתומכיו לצאת להצביע: "אל תאמינו לסקרים שאומרים שהבחירות כבר הסתיימו".

מקור ראשון. (10 באפריל, 2022). צרפת: מקרון מוביל בסקרים לקראת הבחירות לנשיאות. מקור ראשון. אוחזר מתוך: makorrishon.co.il [03.12.2023]

א. רוברט דאל מבחין בין ארבע שכבות של מעורבות פוליטית.

הציגו את ארבע השכבות של המעורבות הפוליטית, והדגימו שכבה אחת מן הפתיח. בתשובתכם הסתמכו על המאמר "האדם הפוליטי" מאת רוברט דאל.

ב. הסבירו שני עקרונות (מאפיינים) של הדמוקרטיה, והדגימו עיקרון אחד מן הפתיח.

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "הדמוקרטיה – עקרונות ומאפיינים" מאת יורם פרי.

2. במחקר על אודות הדמוקרטיה האמריקנית נכתב: "לאליטות הכלכליות וקבוצות מאורגנות המייצגות אינטרסים עסקיים יש השפעות עצמאיות משמעותיות על מדיניות הממשל האמריקני, בעוד לקבוצות אינטרסים המתבססות על ההמונים והאזרח הממוצע יש השפעה עצמאית מועטה בלבד או שאין להן השפעה כזו בכלל".

Ynet. (2014, 17 באפריל). מחקר: ארה"ב לא דמוקרטית, אלא אוליגרכית. אוחזר מתוך: ynet.co.il [03.12.2023]

א. הציגו שני סוגים של קבוצות אינטרס, והדגימו סוג אחד מן הפתיח.

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "קבוצות אינטרס בישראל" מאת יעל ישי.

ב. מה הייתה עמדתו של אפלטון בעניין מעורבות של אנשי עסקים בפוליטיקה? נמקו את תשובתכם.

3. השלטון הסורי נוקט אמצעים שונים כדי לחסום את האינטרנט לשימוש האזרחים.

Freedom House. (No date). Syria: Freedom on the Net 2020. Country Report. Available on: freedomhouse.org [04.12.2023]

א. הציגו שתי דרכים שהשלטון נוקט כדי לשלוט באזרחים ולעצבם לפי צרכיו.

הדגימו מן הפתיח אחת מן הדרכים שהשלטון הסורי נוקט.

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "קווי האופי הכלליים של הדיקטטורה הטוטליטרית" מאת קרל י' פרידריך וזביגניב בז'ינסקי.

ב. כיצד היה מקיאבלי מסביר את זכותו של השלטון הסורי לפעול כדי לשלוט באזרחים?

4. על פי דוח של שנתון העמותות, בשנת 2020 היו רשומות בישראל כ-37,870 עמותות. כ-21,100 עמותות פעלו בתחומי חיים שונים כגון תרבות, חינוך, בריאות, רווחה וסביבה. עיקר הפעילות של העמותות היה במתן שירותים, תמיכה כספית לנזקקים והפעלת מתנדבים.

אוניברסיטת תל אביב. (2020). שנתון העמותות. נתונים מצרפיים נבחרים אודות פעילות עמותות וחברות לתועלת הציבור בשנת 2020. המכון למשפט ופילנתרופיה, הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל אביב, משרד המשפטים, רשם העמותות וחל"צ. אוחזר מתוך: guidestar.org.il [04.12.2023]

א. לפניכם טענה: "קבוצות אינטרס תורמות להגברת ההשתתפות הפוליטית של הציבור".

הסבירו טענה זו.

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "קבוצות אינטרס בישראל" מאת יעל ישי.

ב. כיצד הקבוצות שהוזכרו בפתיח מחזקות את הזיקה בין החברה למדינה?

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "תכונות היסוד של המדינה המודרנית" מאת שמואל נח אייזנשטדט.

5. המחלוקות הפוליטיות יוצרות שיח מתלהם ולעיתים אף אלים בין קבוצות שונות בחברה. מבט על דרכי פתרון מחלוקות בחברה שננקטו בעבר יכול ללמד שיעור בקבלת האחר, כיצד להתחשב בדעתו השונה וליצור שיח פורה.

א. הסבירו מהי סובלנות פוליטית.

הציגו מן הפתיח גורם אחד שיכול לתרום לשמירה על סובלנות פוליטית.

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "סובלנות פוליטית בישראל" מאת מיכל שמיר.

ב. הציגו שני תנאים ליציבות של דמוקרטיה.

הדגימו את אחד התנאים מן הפתיח.

בתשובתכם הסתמכו על המאמר "דמוקרטיה יציבות ולא יציבות" מאת בנימין נויברגר.

פרק שני (50 נקודות)

ענו על חמש מן השאלות 6-17 (לכל שאלה – 10 נקודות).

6. שירותי רפואה פרטיים (שר"פ) הם חלק ממערכת הבריאות בישראל, אך אינם באחריות המדינה. תמורת תשלום, שירותים אלה מעניקים לאזרחים אפשרות לבחור את הרופאים שיטפלו בהם.

משרד הבריאות. (26 בנובמבר). חוזר המנהל הכללי מס' 10/2017. אוחר מתוך: health.gov.il [05.12.2023]

הציגו שתי תכונות של המדינה המודרנית.

הסבירו תכונה אחת של המדינה המודרנית שאינה מתקיימת בעקבות הענקת שירותי הרפואה הפרטיים. בתשובתכם הסתמכו על המאמר "תכונות יסוד של המדינה המודרנית" מאת שמואל נח אייזנשטדט.

7. לפעמים אי-ציות של האזרחים לחוק בא לידי ביטוי בהתנהגות אלימה בהפגנות גם אם המטרה היא לתקן עוול שלטוני. במקרה של ההפגנות למען שוויון הזכויות של האוכלוסייה האפרו-אמריקנית בארצות הברית "חיי שחורים נחשבים" ("Black Lives Matter") כ-7% מן ההפגנות הוגדרו אלימות.

Mansoor, S. (September 5, 2020). 93% of Black Lives Matter Protests Have Been Peaceful, New Reports Finds, Time.

Retrieved from: time.com [07.12.2023]

הציגו שתי דרכי פעולה של קבוצות אינטרס.

הסבירו כיצד אחת מדרכי הפעולה של קבוצות אינטרס באה לידי ביטוי בפתיח. בתשובתכם הסתמכו על המאמר "קבוצות אינטרס בישראל" מאת יעל ישי.

8. לפניכם טענה: "המדינה מתהווה דרך היחיד והחברה".

הסבירו טענה זו על פי שלושת המעגלים (ההתייחסויות) של הגל, ונמקו את תשובתכם.

9. בתקופות משברים כמו מלחמה, משווקי מזון רבים נוטים להעלות מחירים כדי להגן על האינטרסים הכלכליים שלהם. כדי למנוע התייקרות של מוצרים בתקופות כאלה, מדינות מפעילות מנגנוני בקרה על מחירי המזון, כגון הליכים פליליים וקנסות נגד מוכרים שהעלו מחירים לצרכנים אף על פי שעלויות הייבוא לא השתנו.

ספיר, ש. (2023, 15 באוקטובר). משרד הכלכלה: מדיניות של אפס סובלנות להפקעת מחירים וניצול מצב. גלובס. אוחר מתוך:

[07.12.2023] globes.co.il

הסבירו את ההבדל בין רצון הרוב לרצון הכללי.

הסבירו כיצד רצון הרוב והרצון הכללי באים לידי ביטוי בפתיח.

בתשובתכם הסתמכו על הפרק "רוסו" מתוך הספר "רשות הרבים" מאת שלמה אבינרי.

10. באפריל 2023 התחולל בסודן עימות מזוין בין כוחות הביטחון במסגרת מאבקי השליטה במדינה. עימותים אלה הביאו את המדינה לאי־סדר.
YNET והסוכנויות. (16 באפריל, 2023). נמשכת הדרמה בסודן, שוב ירי בבירה חרטום. YNET, אוּחזר מתוך: ynet.co.il [07.12.2023]
כיצד הובס היה מסביר את פרוץ העימות הצבאי בסודן?
11. לפניכם טענה: "מטרתו של הארגון דאעש – להפיץ את השפעתו ברחבי העולם. ארגון דאעש מבצע פיגועים כדי לעצור את גל המודרניזציה השוטף את החברה המוסלמית".
בליזובסקי, א. (15 בנובמבר, 2015). דעה של עיתונאי מבנגלדש על מתקפת דאעש בפרס. הידען. אוּחזר מתוך hayadan.org.il [25.01.2024]
הציגו והסבירו מאפיין אחד של הפונדמנטליזם באמצעות הפתיח.
בתשובתכם הסתמכו על המאמר "פונדמנטליזם – הטוטליטריות החדשה" מאת דן זקס.
12. במדינת ישראל פועלות חברות עסקיות רבות מכל המגזרים והתחומים כגון חברות היי־טק, רשתות מזון ועוד.
הציגו את שלוש מעגלי המדינה לפי אריסטו.
הדגימו אחד מן המעגלים שבא לידי ביטוי בפתיח.
13. בערים רבות בארץ פועלות משמרות הזה"ב להגנה על התלמידים בעת חציית כבישים.
ציינו את שלוש הזכויות הטבעיות לפי לוק.
הסבירו על איזו זכות טבעית משמרות הזה"ב מגינות.
14. לפני כמה חודשים נערכו בישראל בחירות לרשויות המקומיות. בבחירות מסוג זה בא לידי ביטוי הערך: דמוקרטיה כשיטת הממשל.
הציגו והסבירו כיצד הערך דמוקרטיה בא לידי ביטוי בבחירות שנזכרות בפתיח.
בתשובתכם הסתמכו על המאמר "הדמוקרטיה – עקרונות ומאפיינים" מאת יורם פרי.

15. לאחרונה דווח בתקשורת על השתוללות של כנופיות בשבדיה המגייסות לשורותיהן נערים משכונות מהגרים כדי לבצע מעשי אלימות.

Associated Press. (No Date). Sweden's police chief says escalation in gang violence is 'extremely serious' AP. Retrieved from: apnews.com [07.12.2023]

הציגו שני קבוצות אוכלוסייה הנוהגות להתעלם מן החוק. הסבירו מדוע הקבוצות שהצגתם נוטות לנהוג כך, והדגימו קבוצה אחת מן הפתיח. בתשובתכם הסתמכו על המאמר "מקור הציות" מאת רוברט מקאיבר.

16. השוו בין הובס ללוק בנוגע ליחסם לאמנה החברתית. בססו את השוואתכם על שני קריטריונים לבחירתכם.

17. הסבירו מהי דמוקרטיה יציבה, וכיצד מבחן האפקטיביות שומר על יציבותה. כתבו דוגמה של מדינה אחת ממדינות העולם שלא עמדה במבחן האפקטיביות, והסבירו את התוצאה שנגרמה מכך. בתשובתכם הסתמכו על המאמר "דמוקרטיות יציבות ולא יציבות" מאת בנימין נויברגר.

בהצלחה!